

KIRÁLY FARKAS
*A Boldog utca hava
 és egyéb történetek*

Kriterion Kiadó
 Kolozsvár, 2010

Urbán Péter

FACSOKI ÉS FÜLKERESZT

Király Farkas kötetének szereplői rafinált lóköötők, apró stiklikből élő árusok és a pálinkát, vodkát anyatejként iszogató, barlangászó fiatalok, egy humorral és varázslattal telített, abszurd világ lakosai. A szerző receptje első látásra egyszerű: ironiából sző hálót tenyeres-talpas, őszinte figurái köré, majd bizonytalan helyzetekbe taszítja őket, ahol azok (így vagy úgy) megállják helyüket, megtalálják a megoldást, még gyakrabban a megoldás találja meg őket. Ez az egyfelől nagyon ismerős, otthonos, szinte tapintható, másfelől a groteszk eszközeivel bizonytalanra tett világ az igazi „főhős”, ami összefüggő egészként jelenik meg a könyv történeteiben. Az ezekben tevékenykedő alakok kevéssé részletesen megrajzolt, általában pontos jellemábrázolás nélküli figurák, akiket csupán néhány vonással fest meg az alkotó, mégis azonnal életre kelnek. A húsz elbeszélés szereplői révén összefügg, ezzel tovább erősítve a Király által létrehozott univerzum egységességét.

Az írások sajátos abszurditással rendelkeznek, például többször találkozunk időutazással vagy párhuzamos idővel (*Apostol Barna találkozása, Darazsak, Józsika, a pénz meg az időburok*). „Álmomban két

macska voltam és játszottam egymással” – írja Karinthy, őt idézi az első novella, amelyben a hős két személyiséggé szakad, majd teherautóval elgázolja önmagát. A szerző novelláiban a környezetet és a társadalmat reálisan ábrázolja, felismerhetjük a mai Erdély világát, jellegzetes embertípusaival és a rájuk jellemző magatartásformákkal. Ezt a valóságot azután az abszurditás teszi átlátszóvá, bizonytalan körvonalúvá. A tények kérdésekké válnak, a képzelet pedig helyet kap a hétköznapokban is, újjáalkotva ezzel a valóság világát.

Poligon, a maszkeoló, feketéző egykori matektanár; Pistapista, a butikos; különféle ólálkodó fináncok; erőfitogtató bányászok, köztük a visszavart fülű Valér; Teofil bácsi, a szakmáját szerető nyugdíjas ács; Mantisz, a festőművész; Tuskó és Elemér, a hegyeket mászófelszereléssel járó fiatalok; Komros Ferkó, az ifjú kéményseprő; a tetovált farkú Kockás Tódor; Kőműves Kelemen vagy éppen egy rajzfilmből kilépett mangalány ennek az ironikus szövegláncolatnak a szereplői. Az elbeszélések iróniáját az említett elbizonytalanítás ellenpontozza, sötétre festi, de a humor a tragikus végkimenetelű történeteket is feloldja. A *Csoki* című novellában a rajzolt lány hoz fából faragott csokoládét a főszereplőnek, majd a magasfeszültségű vezetékhez érve ellobban. Egyszerre lehangoló és megmosolyogtató zárás, ahogy Poligon haragjában teljes erejéből beleharap a facsokiba. Kiábrándító világban élnek a hősök, ahol a reményt éppen a valóság átlépése jelenti.

Az *Éjféli utánban* az értelmetlen vedelés és önpusztító mulatozás képeit rögzítik a sorok: „Hajnali kettő körül is még jól bírják, ők az utolsó vendégek, pálinkát rendelnek, nem tudják, hogy marószódás, még jobban berúgnak, utána sört kérnek, már nem érzik, hogy kötös, táncolnak az asztal körül, a vécésnéni az asztalon, aztán a fiúk rosszul lesznek, csaknem egyszerre, elrohannak, a vendéglős kikapcsolja a zenét, a srácok kiokádják a vodkát, a sört, a pizzát, a szódát, eldülöngélnak aludni, Pistapista még visszatér egy palack ásványvízért, aztán lelép véglegesen ő is.” A csömört és az undort csak az újra felbukkanó rajzolt lány oldja fel, nincs hát okunk búsulni, nem pusztult el az áramcsapástól.

A *Darazsakban* sejtelmes, titkos királyságba tekinthet be az olvasó: az apró, szúrós rovarok vezére – emberi alakjában a komphajó kapitánya – ad még egy lehetőséget a csípéstől haldokló szereplőnek, bár az káromkodva szidta korábban a darazsakat. Egy időutazást követően hozhat új döntést a szereplő, aki ezúttal a jó úton halad tovább.

Az életben erre nincs lehetőség, választásaink véglegesek, csak a képzelet működhet úgy, hogy a megtörténtet semmissé teszi.

Varga Teofil, a nyugdíjas, szakmájáért élő ács ismeri egyedül a Hóhér házának igaz történetét, amely a *Bontás* című írás fontos helyszíne, s amelynek gerendáján újra és újra feltűnik az Áts Zakariás név, „Azé az ácsé, aki a vérpadon végezte a város főterén, s akinek utolsó kívánsága csak annyi volt, hogy süghasson valamit a hóhér fülébe”. Az öreg el is meséli a történetet, de nem az olvasónak – ahogy azt várnánk –, hanem egy másik szereplőnek, így a valóság a befogadó előtt is titok marad. A homályos befejezés a balladák világát idézi, a csoda itt nem a szerzőnél gyakori abszurdban gyökerezik, inkább a romantika kísértetjárta vidékeiről érkezett.

Király erkölcsi alapállása nem didaktikus módon, tanításokban jelentkezik, nem is szájbarágós, de nagyon fontos fundamentuma írásainak. A morális alap nála láthatatlanul húzódik a szöveg szövevénye alatt, de ha észrevétlenül is, ez tartja az elbeszéléseket, óvja őket az elsüllyedéstől. A „jó” (sokszor nem is dönthető el, van-e ilyen szereplő az írásokban) nem győz mindig, de legalább megfricskázza az „urak” orrát. A *Gesztenyegép* főhőse, Gáspár is így cselekszik, amikor az őt megrövidítő, kihasználó „hivatalos és kevésbé hivatalos előljárók” nyakába lövi gesztenyepetárdáit, mesebeli tűzijátékot rögtönözve. Hogy végül a torony tetején – ahol apró bosszúját végrehajthatta – az egyik tűzoltó erőteljes kénköszagot érzett: ez sem csökkenti a győzelem értékét. De erkölcsi győzelmet arat az *Ölelés* kéményseprője a *Kocka* zsaroló adóellenőre felett, és Merlin apó, a *Sárga* című írás két szobafestője, valamint Zsizső is vélhetően hasonló elégtételt vehet majd az őt átverőn a *Zen Zsizsőnek* című elbeszélésben. A moralitás nem feltűnően, de alapjaiban határozza meg a kötet világát.

Az utóbbi írás egyébként fontos eszközt emel ki Király fegyvertárából, ebben ugyanis a humor mellett a találékonyosság, a góbéság kerül a középpontba. Teofil bácsi, a már emlegetett ács ad jótanácsot a becsapott főhősnek, akit megbízója alaposan rászedett, pénztárcája látván kárt e helyzetben. Az elmélet és tanítás gubancos, kusza bölcsességét gordiuszi csomóként átvágó praktika egyszerre humoros és találó. A lényeg nem a bonyolult, hosszúra szabott okoskodásban rejlik, egyszerű tettekkel érhetjük el az igazságot (és tehetünk büzőssé egy újonnan festett lakást).

Mélyreható emberábrázolás nem lehet célja a tördöféshez hasonló, sűrített tartalmú novelláknak, ezért készen kapott figurákkal

ajánlatos dolgozni. Ilyen végletes figura a könyv egyik legérdekesebb alakja, Valér, a bányász. Ő „korábban boxoló volt, és ezért is lett bányász. S még ha számára sem volt teljesen világos az összefüggés, valamiért mindig megnyugtatta ez a gondolat.” Valér hátán sárkánytetoválás virít, amelynek furcsamód egyenes vonalait zsilettpengével vágják a férfi bőrébe. A történetben a bányász egy fülkereszttel gazdagodik, a fertőzést sóval igyekszik megelőzni felesége, de sikertelenül: a hallószerv bizony dagadni kezd, majd titokzatos módon eltűnik. Később persze újra felbukkan és helyére kerül, egy boszorkány segítségével, aki – tudvalevően – nem is létezik.

Kénkőszag, szokatlan szakállú ember, ördög-völgyi boszorkány, púpos hátú jótevő: egy felsőbb hatalom részesei is feltűnedeznek, alakítják a hősök és a szövegek életét. A *Hólapátolók*ban Elemér találkozik az angyallal, akit egyszerűen Újembernek nevez el (a profán magyarázat szerint azért, mert nevét nem árulja el, a munkában pedig még új), és aki megmenti az életét. A csodák a szereplők életét mindig jelentősen befolyásolják, de gondolataikat nem: Elemér is szó nélkül folytatja a lapátolást. A felettes világ legfontosabb szerepe, hogy kihúzza a hősöket a bajból, ezzel új lehetőséget adva nekik.

Az *Ölelésben* a modern technika vívmányát, az internetet is beemeli a szerző mint szövegalkotó elemet. A kéményseprő blogjában panaszkodik munkája nehéz részéről, vagyis a kerékpározás „gyönyöreiről”. A pechsorozattal süjtött szegény kotró fejére később téglá esik (bár sisakban van, mégsem öröm az ilyesmi), korommal borítva be ruháját, ráadásul zsákját a „vidám ór” bezárja, biciklije kereke pedig kilyukad, így buszra kell szállnia. Mégis boldogan végződik a nap, szeretettel öleli magához a szemtelenkedő fehér ruhás alakot a szerencsehozó.

Nem várt és nem is kívánt csoda esik meg Titusszal, a horgászást kedvelő fickóval, akinek haján – egy balszerencsés kirándulás folytán – elolthatatlan lángok gyulladnak. A kéken égő fejű férfi hiába keresi az orvosságot bajára, megoldást nem talál, csak érdeklődők akadnak, terrorszervezetek, cirkuszok, szerelmesen rajongó nők alakjában. A nyitott befejezésű történet tanulságot keveset, nevetni valót annál többet kínál.

Különleges szerkezetű elbeszélés a *Létra* című írás: fokoként haladunk egyre magasabbra a hőssel, az „egy létrafok egyenlő egy gondolat” sebességével. Kimért mondatonként látunk bele a férfi életébe, részletenként meséli el hétköznapjainak eseményeit, apró stik-

liken gondolkodik, strandon, melón, sörösrekesszel, pévécével kötött üzleten. A feszültség minden méterrel fokozatosan nő, a feloldás váratlan és izgalmas.

A *Vőlegény* ismét a népballadák világába viszi el az olvasót (miként a *Bontás* is), egy modern keretek között zajló tragikus történetbe léphetünk be. Fiatal élet vész el a vízesésben, a főszereplő pedig a halott utolsó, hátrahagyott tárgya és emléke után kutat. A zárás hátborzongató és az alkotóhoz méltóan túlvilági.

Vidám, a jó ízlés határán belül maradóan obszcén történet a *Kocka*, a tetovált farkú adóellenőréről, a helység kiskirályáról, aki – zsarolásaihoz méltóan – alaposan pórul jár. Ismét a hatalmaskodók, erejükkel visszaélők egy példánya szenved vereséget – a kötet többi hasonló témájú elbeszélésével azonos módon itt sem véglegeset és teljeset, de éppen elég fájót ahhoz, hogy sose felejtse el.

Talán a legfrappánsabb, legszárnyalóbb a gyűjtemény szövegei közül a *Mese habbal* című novella. Egy mese- (pontosabban ballada-) parafrázis, Kőműves Kelemen (az újrafundált történet szerint kelemen artúr) újraírt, újjáírt „sztorijának” előadása. A szerző itt láthatóan kedvére lubickolhatott a humor habjaiban, a fiktív elbeszélő alaposan megfricskázza nem csupán eláztatott – elbeszélésbeli – hallgatója, de még az olvasó orrát is.

Az értelmezés szubjektivitására hívja fel a figyelmet a *Sípcsont* című írás, amely három történetet mesél el ugyanarról az emberi lábszárcsontról, és bemutatja a pletyka, a szóbeszéd teremtő erejét. S a három különböző értelmezés nem fut össze egyetlen igazsággá, mert a befogadók fejében már örökre önállóvá vált mindegyik változat. De a történelem is beóvakodik ezen elbeszélés révén a kötetbe, olyan szerényen, mintha nem is volna jelentősége, pedig fontos szövegalkotó tényezővé válik.

Ismét az átejtett „erőseMBER” történetével találkozunk a *Sárgá-*ban, és újabb prózakísérlettel, ugyanis a kivagyfi újgazdag mondatait lábjegyzetek magyarázzák (például „Tudjátok, kik a szomszédok?”¹). A szerző kísérletező kedve amúgy is hatalmas: két hasábra osztott szöveg, a blogbejegyzés különleges nyelvezete, a *Létra* számozott mondatai és más szövegjátékok kísérik az elbeszéléseket.

Borús hangulatú írás a *Semmi*, a modern tévésorozatok, misztikus thrillerek világába repít, ahol a csoda megzabolázható, mégpedig

1 „Igen: az egyik képviselő, a másik most megy a síttrre.”

technikai szerkezetek segítségével. Az emberi gondolkodás sekélyesége is hátborzongató: a kavargó semmi, a káosz nem szolgál más-ként, csupán mint egy hatalmas szemetesvödör. Nem kívánt dolgok eltüntetésére használja gazdája ezt a varázslatos helyszínt.

Ísmét időutazásra invitál a szerző a *Józsika, a pénz meg az idő-burok* című írásban. Ennek főhőse a kölcsönkérés koszorús mestere, a tarhálás királya, aki azonban bajba kerül, mivel nem képes utolsó kölcsönét visszafizetni. Az érte érkező autót a magasból látja, majd megjelenik a rajzfilmlány, és a szereplő egy pillanat erejéig visszaröppen saját gyermekkorába. Hogy életét ez alatt a pillanat alatt rendbe teszi-e vagy sem, arra nem kapunk pontos választ.

*A Boldog utca havá*ban a mágia működésbe lép, a szerzőnél megismert isteni igazságszolgáltatás egy csavargó képében jelenik meg, a részvétlen világ pedig ezúttal alaposabb leckében részesül, mint egyébként: utolsó csavarig eltűnik egy egész mentőállomás. És persze a novella résztvevői éppen olyan természetességgel veszik ezt tudomásul, mint a kötet bármely másik elbeszélésében: „Közben elnézte az iddogáló embereket. Nem úgy néztek ki, mintha különösebb csodát láttak volna, ráadásul olyat, amelyik alkalmas arra, hogy megviselje kissé az átlagos embert.” A csoda ebben a világban nem a természetfölötti döbbenetes megmutatkozása, hanem az élet része, amin meg lehet lepődni, de nem érdemes.

A Boldog utca hava és egyéb történetek hősei nem uralják teljes mértékben sorsukat, de nem is csupán sodródó figurák: kevés dolgot befolyásolhatnak, de amire módjuk van, azt megteszik. Nincs lehetőségük életüket megváltani, kitorni a szerző által bemutatott rusztikus és leépült környezetből, bár nem is vágnak a kitörésre. Működik viszont az isteni igazságszolgáltatás, egy sajátos *deus ex machina* a szövegben, ami megóvja a külvilág ártalmaitól e hősöket. Akiknek ereje – a sodródáson kívül – csupán kisebb csalafintaságok elkövetésére, kisdéd, mégis felemelő bosszúra elegendő azokkal szemben, akik az életet megnyomorítják. Erre viszont megvan az erejük, amit nem is haboznak használni.

Szerethető alakok népesítik be a történeteket, akiket hamar kiismer az olvasó, így válik barátságossá az ábrázolt környezet. Minden szövegben megbillen az egyensúly, létrejön valamilyen disszonancia (ez leggyakrabban a realitást átalakító, felülíró abszurd következménye), ami azután az irónia segítségével mégis feloldódik. A legtragikusabb hangvétellű történetbe is bőven vegyül irónia és humor,

és a legvidámabb elbeszélés is feltétlenül tartalmaz fanyar részleteket, szomorú hangulatokat. Ez a lebegtetés, hullámmzás adja Király Farkas elbeszéléseinek erejét.

ALFÖLDY JENŐ
A megszenvedett éden

Felsőmagyarország Kiadó
Miskolc, 2010

Erős Kinga

VACKORFA AZ ÉDEN KÖZEPÉN

„Az édenhez jó, ha van egy kert, de nem ott és nem a térképen, nem az óceániai Batantán, hanem a lélekben rejlik, s ha van hozzá valóság-alap, az emlékezetben.” *A megszenvedett éden* – olvassuk Alföldy Jenő tanulmánykötetének címét, s a választott mondat, amely köré rendezte írásait, azt a felismerést tükrözi, hogy elsősorban emberként kell megszenvedni ezért az édenért. Ezt jól tudja a költő, az író, a kritikus és a tanulmányíró is, aki fehér papír fölé hajolva próbál felvilágot látni vagy éppen összegezni e léttapasztalatból valamit, ami bár tűnékeny, mégis fenséges. Papír fölé hajol az író, s hasonlóképpen papír fölé hajol kritikusa. Utóbbi oldalról oldalra lapoz egy könyvben, amelyet maga választott – ki tudja, miféle okból, s mi hajtja a felfedezés ösvényén: a kíváncsiság, a részvét, a másik állítástengerében